

is, kedvező előjelek közt indult. Íróink — az *Arvizekönyv* mintájára — kétkötetes „*Kliegl-könyv*“ (Szerk. GARAY JÁNOS. Pesten, 1842. Nyomtatta Landerer és Heckenast) kiadásával siettek segítségére s ügyének szószólói legragyogóbb tollú publicistáink közül verbuválódtak. Találmánya feletti bámulatának maga KOSSUTH is kifejezést adott: „... vallásos pietással kellett meghajtanom fejemet az isteni szikra revelatiója előtt“, — írja — „és bámulni az észet, melly megtestesülve állott szemeim előtt; és mély tisztelettel pillantani fel a' férfinúhoz, ki keblének istenétől üzetve, inség, nyomor, 's örökös gond között illy művet teremt“. (Pesti Hirlap, 1843, 252. sz.) Ügyét maga KLIEGL is hathatósan szorgalmazta és lapjainkban egyre-másra jelentet meg a szakkörökhöz, leendő mecénásaihoz s a nagyközönséghez intézett felhívásait.

Végül 1848 a hivatalos elismerést is meghozta részére és vállalkozása állami támogatást kapott: az első független felelős magyar minisztérium tízezer forint államsegélyt utalt ki betűelosztógépével majdan karöltve működő „légnymatú“ szedőgépe egyszerű rajzterveire. A nagy távlatból úgy tűnik, hogy a társadalom részvétlenségében, mely találmányának ügyét végleg kátyúba vitte, nem csupán a közlekedési találmányok konkurrenciája s a gép hatalmas térhódítását követő reakció játszott szerepet. E mellett rá kell mutatnunk egy, eddigelé figyelemre alig méltatott momentumra is, arra tudniillik, hogy KLIEGL maga mennyire nem bizonyult jó ön-adminisztrátornak. Miután betűgép-kísérletei közepette a folyton erősödő közönynyel kellett találkoznia, felhagyott erőfeszítéseivel és egymásután állott elő különféle — jórészt már a fantasztikum határait súroló — ötlet-rögeszméivel, melyek nemcsak kísérletezéseiben hátráltatták, de találmányának hitelét is erősen csökkentették volt. A félretekintgetések nélkül való, kíméletlen egy-célra törés nem volt kenyere; KLIEGL a horvátistvánok fajtájából való romantikus lángelme, kinek lelkületét csakúgy, mint egész pályafutását, a cezurátlan szertelenség jellemzi; nem született arra, hogy egy találmány iparszerű gyártását, forgalombahozatalát s üzemi alkalmazását egyedül, úgyszólván önerejére utalva vívja ki. E tekintetben hűséges barátai, a pesti írók, csak vajmi kis mértékben lehettek segítségére.

A konzekvenciák eléggé ismertek: a szedőgép feltalálásának dicsőségét, mint annyi jeles magyar találmányét, a külföld vitte el előlünk.

SUPKA ERVIN.

Szalay József a bibliofil. (1870—1937.) SZALAY JÓZSEF halálával nemcsak egy jeles könyvgyűjtő távozott el közülünk, hanem egy emberfajta, egy korszak is, amelynek Szegeden ő volt az utolsó szel-

lemi képviselője. *Literátus főkapitánynak* szokták volt nevezni, aki mint rendőrfőkapitány, erős kézzel tartotta Szeged és környékének rendjét, aki nyugdíjazása után is megmaradt kemény, katonás embernek. A főkapitánynak azonban, aktív korában éppúgy, mint mikor már nyugalomba vonult, az irodalomban és a könyvekben tellett legfőbb gyönyörűsége. Sok éven keresztül ő volt a szegedi és Szeged-környéki írókat magába foglaló egyesületnek, a *Dugonics-társaság*-nak elnöke. Aktive is foglalkozott az irodalommal, de az írásnál és az irodalmi irányításnál is jobban szívén fekdűt igen sok szempontból az országban páratlanul álló könyvtára, amelyet évtizedeken keresztül szinte napról-napra gyarapított. Azt mondtuk az imént, hogy egy emberfajta, egy kor ment el vele. SZALAY JÓZSEF-et, ha nem is ismerted közelebbről, már megjelenéséből megismerhetted a mult századvég és a korai XX. századelő emberét. Észrevehetted ezt magas gallérjáról, melyet ünnepélyes alkalmakkor semmi modern gallér nem helyettesíthetett. Nem kis mértékben büszke és arisztokratikus ember volt, akiben élt valami a századforduló *épater le bourgeois*: szelleméből. Talán nem túlzás, ha arra gondolunk, hogy a rendőrfőkapitányban a könyvgyűjtőt is ez a szellem tartotta ébren?

Könyvtárát részletesen ismertette már egy közlemény nem régen (BARÓTI DEZSŐ: *Szalay József könyvtára*. — Könyvtári Szemle, 1935. január 20.). SZALAY gyűjteményének alaprétegei között TÓTH AURÉL (TÓTH LÓRINC fia) könyvtárának *editio princeps*eit említhetjük, de ide kell számítani ARANY JÁNOS, RUDOLF trónörökös, a bécsi magyar testőrség könyvtárát, amelyekből szintén jelentősen gyarapodott gyűjteménye. Könyveit GRANGER JAKAB XVIII. századi angol bibliofil módszerével kezelte. Az ily módon gondozott könyvben a következők vannak: a szerző sajátkezű ajánlása, vagy legalább is valamelyik művének kézírata, a szerző arcképe, a művel kapcsolatban lévő egyéb képek, a könyvre vonatkozó bírálatok, a szerző gyászjelentése, nekrológok stb. Így aztán könyvtára igen jelentős kéziratgyűjteményt is tartalmaz. Grangerizált Petőfi- és Vörösmarty-gyűjteményéről maga is beszámolt (*Széphalom*, 1931 : 49.). Könyvtárának gyűjtési köre igen tág volt. Magyar *editio princeps*eken keresztül kiterjedt a történelmi, jogi, politikai, képzőművészeti, zenei és földrajzi munkákig. Régi magyar anyagában találunk nem egy Honterust, Zrínyit, Pázmányt, Káldyt, Gyöngyösit, egy teljes Dugonics-gyűjteményt, hogy csak a legjellemzőbbeket említsük. Értékes régi anyagával méltán felveszi a versenyt modern gyűjteménye. Legbüszkébben mutatta ezek között SZALAY JÓZSEF teljes Petőfi- és Ady-kollekcióját. Megtalálhatók itt a két költő minden magyar és idegen nyelven megjelent művei, rájuk

vonatkozó lapkivágatok, kéziratok. (Ady-kézirata például körülbelül 40 volt.) SZALAY könyvtára egyetemes magyar tájékozódása mellett természetesen igyekezett kihangsúlyozni a szegedi jelleget. Igen sok olyan szegedi nyomtatvánnyal rendelkezett, amely sem a szegedi Egyetemi Könyvtárban, sem a Somogyi Könyvtárban nincs meg.

Szeged városának kétségtelenül kulturális gazdagodását jelentené, ha e könyvtárat megmentené valamelyik szegedi könyvtárnak, ahelyett, hogy a „kollektív“ árverésen szétszóródjék és elveszzen a kutatás számára.

TOLNAI GÁBOR.